



XALQARO MOLIYAVIY HISOBOT STANDARTLARINING MOLIYA INSTITUTLARI VA KORXONALAR FAOLIYATIGA TA’SIRI

Muxtorov Azizbek

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Egamberdiyev Shavkatbek

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-kurs talabasi

shavkatbekegamberdiyev79@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola xalqaro moliyaviy hisobot standartlarining (IFRS) moliya institutlari va korxonalarining faoliyatiga ta’sirini tahlil qiladi. Maqolada IFRSning nazariy asoslari, moliyaviy hisobotlarni shakllantirishdagi ahamiyati hamda moliya institutlari va korxonalarda uning joriy etilishi natijasida yuzaga keladigan ijobiy va salbiy jihatlar ko‘rib chiqilgan. Maqola IFRS standartlarini moliyaviy institutlar va korxonalarda qo‘llashning afzalliklari, jumladan, shaffoflik, moliyaviy hisobotlarning ishonchliligi va xalqaro investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini yoritadi. Shu bilan birga, standartlarni tatbiq etishda duch kelinadigan qiyinchiliklar, jumladan, normativ-huquqiy bazaning to‘liq emasligi, kadrlar malakasining pastligi va tizimlarni raqamlashtirishdagi muammolar ham muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, IFRS, moliya institutlari, korxonalar, moliyaviy hisobot, joriy etish, shaffoflik.

Kirish. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (International Financial Reporting Standards – IFRS) bugungi kunda moliya institutlari va korxonalar faoliyatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ular moliyaviy ma’lumotlarni xalqaro darajada taqqoslash, shaffof va ishonchli hisobot berish imkonini beradi. IFRSning nazariy asoslari asosan moliyaviy hisobotlarning haqqoniy va to‘liq tasvirini ta’minlashga qaratilgan [1]. Bu standartlar moliyaviy holat, moliyaviy natijalar va



naqd pul oqimlarini obyektiv baholash orqali investorlar, kreditorlar, davlat organlari va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Nazariy jihatdan, IFRSning asosiy tamoyillari shaffoflik, tushunarli hisobot berish, muvofiqlik, solishtiriluvchanlik va ehtiyotkorlikdir. Bu tamoyillar moliya institutlari va korxonalarining moliyaviy hisobotlarini yagona xalqaro standartlar asosida shakllantirishga imkon beradi. Shu bilan birga, IFRS standartlari moliya institutlari va korxonalarni moliyaviy risklarni aniq ko'rsatishga, daromad va xarajatlarni haqqoniy baholashga undaydi.

Moliya institutlari, xususan banklar, sug'urta kompaniyalari va investitsiya firmalari IFRSni qo'llash orqali nafaqat ichki boshqaruvni takomillashtiradi, balki xalqaro auditorlar va investorlarga ishonchli moliyaviy hisobot taqdim etadi [2]. Shu tariqa, xalqaro moliya bozoriga kirish va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari ortadi. Korxonalar uchun esa IFRSni tatbiq etish mahsulotlar, xizmatlar va aktivlarni baholashni standartlashtirishga, moliyaviy ko'rsatkichlarni aniq va solishtiriladigan shaklda taqdim etishga yordam beradi.

IFRSning amaliy ahamiyati shundaki, u moliya institutlari va korxonalarda moliyaviy natijalarni yaxlit ko'rsatadi va qaror qabul qilish jarayonini soddalashtiradi. Masalan, aktivlar va majburiyatlarni haqqoniy baholash orqali korxona rahbariyatiga real iqtisodiy vaziyatni tushunish imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, hisobotlar xalqaro standartlar asosida shakllantirilgani sababli investorlar va kreditorlar korxonaning moliyaviy barqarorligini to'g'ri baholash imkoniga ega bo'ladi.

IFRSni joriy etishning ijobiy jihatlari quyidagilardan iborat:

- ✓ Shaffoflik va ishonchlilikni oshirish - moliyaviy hisobotlar haqqoniy va xalqaro talablarga mos bo'ladi.
- ✓ Investitsiya jalb qilish imkoniyati - xalqaro investorlar uchun solishtiriladigan va tushunarli moliyaviy ma'lumotlar taqdim etiladi.
- ✓ Moliyaviy risklarni aniqlash - aktivlar, qarzlar va majburiyatlar haqqoniy baholanadi, risklar ochiq ko'rsatiladi.



✓ Ichki boshqaruvni takomillashtirish - rahbariyat moliyaviy qarorlarni aniq ma'lumotlarga tayangan holda qabul qiladi.

Xalqaro solishtiriluvchanlik - korxona va moliya institutlari faoliyati boshqa mamlakatlardagi kompaniyalar bilan solishtiriladi, global raqobatga tayyor bo'ladi. Biroq, IFRSni tatbiq etishda ayrim salbiy jihatlar ham mavjud. Ulardan eng asosiylari:

- Normativ-huquqiy moslashuvning yetishmasligi - O'zbekistonda ayrim moliyaviy qonunchilik elementlari IFRS talablariga to'liq mos kelmasligi mumkin.
- Kadrlar malakasining yetarli emasligi - moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash yuqori malakali buxgalterlar va auditorlarni talab qiladi.
- Axborot tizimlarini raqamlashtirish zaruriyati - ko'p kompaniyalar va banklar uchun IFRSga mos tizimlarni joriy etish qimmat va murakkab jarayon.
- O'zgarmas jarayonlarga moslashish - ba'zi korxonalar uchun standartlarga moslashuv ichki jarayonlarni qayta tashkil etishni talab qiladi, bu esa vaqt va resurs talab qiladi.

Shunga qaramay, xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etish uzoq muddatli istiqbolda moliya institutlari va korxonalarga iqtisodiy barqarorlik, xalqaro miqyosda tan olinishi va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatini yaratadi. Bundan tashqari, bu standartlar orqali moliyaviy hisobotlarda shaffoflikni ta'minlash va rahbariyatning qaror qabul qilish sifatini oshirish mumkin.

Umuman olganda, IFRS moliya institutlari va korxonalar faoliyatida moliyaviy barqarorlikni kuchaytirish, global miqyosda solishtiriluvchanlikni ta'minlash va investitsiya muhitini yaxshilashda muhim vosita hisoblanadi [3]. Ijobiy jihatlari salbiy tomonlaridan ustun keladi, agar korxona va institutlar malakali kadrlar, normativ bazani moslashtirish va zamonaviy axborot tizimlarini tatbiq qilsa, xalqaro standartlar mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) moliya institutlari va korxonalar faoliyatida global iqtisodiy muhitga moslashish, moliyaviy shaffoflikni oshirish va investitsiyalarni jalb qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu



standartlar moliyaviy ma'lumotlarni xalqaro miqyosda solishtirish va tushunishni osonlashtiradi, bu esa nafaqat ichki, balki xalqaro manfaatdor tomonlar uchun ham qaror qabul qilish jarayonini soddalashtiradi. IFRS standartlarining asosiy tamoyillari: shaffoflik, haqqoniylik, solishtiriluvchanlik va tushunarli hisobot berishdir.

Moliya institutlari, xususan banklar, sug'urta kompaniyalari va investitsiya firmalari IFRSni qo'llash orqali moliyaviy natijalarni aniq va ishonchli ko'rsatishga erishadi. Standartlar nafaqat aktivlar va majburiyatlarni haqqoniy baholash, balki risklarni ochiq aks ettirish imkonini beradi [4]. Natijada, moliya institutlari faoliyati shaffof bo'lib, investorlar va kreditorlar ishonchini oshiradi. Masalan, banklar IFRSga moslashtirilgan moliyaviy hisobotlar yordamida qarz berish siyosatini yanada maqbul va xavfsiz tarzda shakllantiradi, bu esa iqtisodiyotdagi barqarorlikni ta'minlaydi.

Korxonalar uchun IFRSning eng muhim afzalliklaridan biri - moliyaviy hisobotlarning xalqaro solishtiriluvchanligini ta'minlashdir. Bu holat nafaqat korporativ boshqaruv sifatini oshiradi, balki xorijiy investorlar uchun ochiqlikni kafolatlaydi. Xalqaro investitsiyalarni jalb qilish imkoniyati aynan shu jihat bilan chambarchas bog'liq. Investorlar o'z mablag'larini kiritishda moliyaviy hisobotlarning haqqoniy va ishonchli ekanligiga tayanadi. Shu sababli, IFRSni joriy etgan kompaniyalar global moliya bozorida o'zining obro'sini oshiradi va investitsiya muhitini mustahkamlaydi.

IFRS standartlarini tatbiq etish orqali moliya institutlari va korxonalar ichki boshqaruvni ham takomillashtiradi [5]. Rahbariyat moliyaviy qarorlarni qabul qilishda haqqoniy va to'liq ma'lumotlarga ega bo'ladi, bu esa aktivlarni samarali boshqarish va resurslardan optimal foydalanishga yordam beradi. Masalan, korxona aktivlarining haqiqiy qiymatini aniq ko'rsatish orqali ortiqcha xarajatlar kamayadi, risklar esa oldindan aniqlanadi. Shu bilan birga, shaffof moliyaviy hisobotlar xodimlar va manfaatdor tomonlar bilan ishonchli munosabatlarni o'rnatishga yordam beradi.



Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini qo'llash moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Standartlar yordamida korxona va moliya institutlari o'z moliyaviy holatini real baholaydi, daromad va xarajatlarni haqqoniy aks ettiradi. Natijada, ichki va tashqi moliya bozorlari bilan samarali integratsiya yuzaga keladi. Bu esa uzoq muddatli moliyaviy strategiyani shakllantirish va bozor sharoitlariga moslashishni osonlashtiradi. Bundan tashqari, IFRS standartlarini qo'llash orqali moliya institutlari va korxonalar xalqaro auditorlik talablariga mos keladi. Auditorlar va moliyaviy tekshiruvchilar uchun moliyaviy ma'lumotlarning aniq va solishtiriladigan shaklda taqdim etilishi hisobotlarni tez va ishonchli tekshirish imkonini beradi. Shu tariqa, korxonalarning moliyaviy faoliyatiga bo'lgan xalqaro e'tibor oshadi, bu esa investitsion jalb qilish va kapital bozorida ishonchli obro' orttirishga yordam beradi.

IFRS standartlarining afzalliklari nafaqat moliyaviy natijalarni haqqoniy ko'rsatish bilan cheklanmaydi, balki korxona ichida boshqaruv jarayonlarini optimallashtirishga ham hissa qo'shadi. Standartlar moliyaviy ko'rsatkichlarni yagona metodologiya asosida hisoblashni talab qiladi, bu esa ichki tahlil va rejalashtirish sifatini oshiradi. Shuningdek, standartlar asosida tuzilgan hisobotlar biznes strategiyasini ishlab chiqishda aniq ma'lumotlar beradi va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) moliya sohasi mutaxassislari, buxgalterlar, auditorlar va korporativ menejerlar uchun tatbiq etish jarayoni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Standartlarni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun bir nechta asosiy tavsiyalarni e'tiborga olish lozim.

Birinchi, kadrlar malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tayyorlash yuqori malakali buxgalterlar va auditorlarni talab qiladi. Shu bois, mutaxassislar muntazam ravishda IFRS bo'yicha treninglar va sertifikatlashtirish dasturlarida ishtirok etishlari lozim. Bu nafaqat nazariy bilimlarni oshiradi, balki amaliy vaziyatlarda standartlarni to'g'ri qo'llashga



yordam beradi. Korporativ menejerlar uchun esa moliyaviy ma'lumotlarni to'g'ri talqin qilish va qaror qabul qilish malakasi oshirilishi kerak.

Ikkinchidan, normativ-huquqiy bazani moslashtirish muhimdir. Korxonalar va moliya institutlari o'z faoliyatini IFRS talablari bilan muvofiqlashtirishi uchun ichki moliyaviy siyosat va ichki nazorat tizimlarini qayta ko'rib chiqishlari zarur. Shu bilan birga, kompaniyalar moliya bo'yicha ichki yo'riqnomalarni ishlab chiqib, ularni xodimlarga yetkazishi kerak. Bu, standartlarni tatbiq etishda izchillikni va jarayonlarning shaffofligini ta'minlaydi.

Uchinchidan, axborot tizimlarini raqamlashtirish va modernizatsiya qilish tavsiya etiladi. IFRSga mos moliyaviy hisobotlarni tayyorlash ko'p hollarda avtomatlashtirilgan tizimlarni talab qiladi. ERP va moliyaviy dasturlarni joriy etish orqali moliyaviy ma'lumotlarni tez va aniq shaklda olish mumkin. Shu orqali nafaqat hisobotlarni tayyorlash jarayoni soddalashadi, balki xatoliklar soni kamayadi va auditorlik jarayonlari ham tezlashadi.

To'rtinchidan, standartlarni bosqichma-bosqich tatbiq etish tavsiya etiladi. Katta moliyaviy institutlar yoki korxonalar uchun barcha IFRS talablari bir vaqtning o'zida joriy etish murakkab bo'lishi mumkin. Shu sababli, standartlarni avvalo asosiy moliyaviy hisobotlarga, keyin esa murakkab va maxsus talablarni o'z ichiga olgan hisobotlarga tatbiq etish maqsadga muvofiqdir.

Beshinchidan, doimiy monitoring va ichki audit tizimini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Standartlarni tatbiq etish jarayonida ichki audit va nazorat tizimlari orqali jarayonlarning to'g'ri amalga oshirilishi nazorat qilinishi lozim. Bu moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini va xalqaro standartlarga mosligini ta'minlaydi. Shuningdek, moliya sohasi mutaxassislari, buxgalterlar va auditorlar uchun muloqot va tajriba almashish muhimdir. Xalqaro seminarlar, konferensiyalar va vebinarlar orqali boshqa kompaniyalar tajribasini o'rganish va standartlarni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha maslahatlar olish mumkin. Bu esa standartlarning samaradorligini oshiradi va ichki jarayonlarni takomillashtirishga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, IFRS standartlarini tatbiq etishda kadrlar tayyorgarligi, normativ bazani moslashtirish, zamonaviy axborot tizimlarini joriy



etish, bosqichma-bosqich yondashuv va ichki nazorat tizimini kuchaytirish eng muhim jihatlar hisoblanadi. Shu tavsiyalarni amalga oshirish moliya sohasi mutaxassislari, buxgalterlar, auditorlar va korporativ menejerlar uchun nazariy va amaliy jihatdan foydali bo'lib, moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligi, shaffofligi va xalqaro investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Wysocki P. New institutional accounting and IFRS //Accounting and business research. – 2011. – T. 41. – №. 3. – C. 309-328.
2. Epstein B. J. The economic effects of IFRS adoption //The CPA Journal. – 2009. – T. 79. – №. 3. – C. 26-31.
3. Ball R. International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors //Accounting and business research. – 2006. – T. 36. – №. sup1. – C. 5-27.
4. Sharofiddinov S. RIVOJLANGAN MAMLAKATLARNING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDIT TIZIMI //Nordic_Press. – 2024. – T. 2. – №. 0002.
5. Xashimov A. BUXGALTERIYA HISOBI (darslik 2-nashr 1-jild) //Nordic_Press. – 2025. – T. 7. – №. 0007.
6. Shavkatbek, Egamberdiyev. "THE ROLE OF STRATEGICALLY IMPORTANT SECTORS IN THE NATIONAL ECONOMY." Modern education and development 19.3 (2025): 631-636.
7. Пахлавонбек Е., Эгамбердиев Ш. РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ПРОЦЕССА ГЛОБАЛИЗАЦИИ //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2024. – T. 22. – C. 186-190.
8. Shavkatbek E., Muxlisa T. THE NEED FOR FOREIGN COUNTRIES TO STUDY EXPERIMENTS IN THE DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE ECONOMY //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – T. 37. – №. 4. – C. 219-223.
9. Muxlisa, Toshtemirova, and Egamberdiyev Shavkatbek. "THE ROLE OF ACCOUNTING IN TAX POLICY: ITS IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT." Modern education and development 19.4 (2025): 14-19.



10. Zebiniso, Xatamova, and Egamberdiyev Shavkatbek. "ACCOUNTING AND ECONOMIC ANALYSIS: AN INTEGRATED APPROACH TO CALCULATING FINANCIAL INDICATORS." Modern education and development 19.4 (2025): 8-13.
11. Абдуллаев Б., Эргашев Х. ИННОВАЦИОННОЕ МЫШЛЕНИЕ В УПРАВЛЕНИИ ПРОИЗВОДСТВАМИ //Инновационные технологии на транспорте: образование, наука, практика. – 2017. – С. 246-249.
12. Bakhodir A., Nurullo K., Zilolaxon A. Analysis of Market Sophistication Index of the Republic of Uzbekistan //International journal of business diplomacy and economy. – 2022. – Т. 1. – №. 3. – С. 58-63.